

Odzbrojovací jednání začátkem r. 1935.

(Psáno v březnu.)

Vzhledem k rozhodnutí předsednictva odzbrojovací konference z 20. listopadu 1934, aby další snahy odzbrojovacích jednání byly vedeny k uzavření samostatných dohod oněch částí odzbrojení, kde práce nejvíce pokročily a kde je největší naděje na úspěch (otázky výroby zbraní a obchodu s nimi, otázka rozpočtové publicity a otázka letecká), a vzhledem k tomu, že byl předložen všem delegacím v prosinci 1934 Spojenými státy severoamerickými návrh na úpravu výroby zbraní a válečného materiálu a obchodu s nimi, rozhodl výbor pro výrobu zbraní a obchod s nimi zahájit další jednání roku 1935 a pokusit se dosáhnouti na tomto poli možné dohody.

Zdálo se také, že mezinárodní politická situace je příznivá těmto pracím odzbrojovacím, neboť po návštěvě francouzských ministrů v Itálii a v Anglii se tyto různé směry značně přiblížily, takže se dalo předpokládat, že i bez přímé účasti Německa bude možno dojít k dohodě, k níž by po návratu do Společnosti národů Německo mohlo přistoupit. Také aktivní spolupráce Ruska podporovala tyto naděje; nejasné zůstalo jedině stanovisko Japonska, které při posledních jednáních o této otázce dělalo jen pozorovatele.

1. Stručný obsah amerického návrhu.

Návrh obsahuje 4 kapitoly, celkem 37 článků, z nichž první kapitola jedná o kategoriích zbraní, druhá o výrobě zbraní, třetí o obchodu se zbraněmi a čtvrtá o provádění kontroly výroby zbraní a obchodu s nimi a o složení „Stálého odzbrojovacího výboru“, který by byl pověřen kontrolou mezinárodní.

a) První kapitola dělí zbraně a válečný materiál na 5 kategorií, a to:

1. zbraně určené k účelům války pozemní, námořní nebo letecké, resp. jejich součástky úplně hotové a zpracované,

2. výzbroj námořní,
3. výzbroj letecká,
4. zbraně, které mohou sloužit jak k účelům vojenským, tak nevojenským, a
5. zbraně, sloužící k účelům nevojenským, jichž náhodně může být použito k účelům válečným.

b) Druhá kapitola pojednává o povinnostech států, které se zavazují bdít nad výrobou zbraní a válečného materiálu a nad obchodem s nimi i kontrolovat je, že souhlasí s kontrolou mezinárodní, že výrobu zbraní smí provádět jen ten, kdo bude mít povolení státní, že výrobní povolení obsahující jména, adresu a popis materiálu, který může vyrábět, bude udělováno továrnám na dobu 5 let a že každý výrobce je povinen za to hlásit státu každou objednávku, kterou dostane. Že každý stát bude zasílat „Stálému odzbrojovacímu výboru“ (SOV.) seznam státních továren s udáním materiálu, který jsou s c h o p n y vyrábět, dále kopie všech výrobních povolení, seznam všech objednávek a seznam veškeré výroby za poslední běžný rok, po skončení tohoto roku.

c) Třetí kapitola jedná o obchodu se zbraněmi stanoví, že státy nesmějí dovolit obchod se zbraněmi bez vývozních a dovozních povolení vydaných státem, že státy kopie těchto povolení musí zasílat p ř e d e m k dispozici SOV., že nedovolí vývoz zbraní vyřazených z výzbroje bez souhlasu státu dovážejícího, stejně jako nedovolí vývoz zbraní V. kategorie bez vlastního vývozního povolení. Tato kapitola má také některá zvláštní nařízení týkající se materiálu námořního a zdůrazňuje, že se tato povolení netýkají zbraní vyvážených do zemí pod dohledem, správou nebo mandátem určitého státu a pak zbraní nutných k ochraně osob anebo výprav a zbraní střeleckých společností při mezinárodních závodech.

d) Kapitola čtvrtá stanoví, že SOV. bude složen ze zástupců a vojenských znalců všech smluvních států, že bude kontrolovat zprávy zasilané státy a uveřejňovat je, že zavede systém stálé a automatické kontroly, a bude utvořen tak, že může konat zvláštní šetření na místě, přímo ve státech. Bude mít právo vyslyšet svědky a přesvědčit se studiem všech potřebných dokladů o pravdivosti tvrzení. Nesmí však prohlížet podrobně technické plány, fyzické a chemické složení látek, výrobní procesy a vše, co se týká utajení výrobních nebo vojenských, dále zprávy o výrobních cenách, o možnostech úvěrových, o finančním stavu závodu, o korespondenci se zájemci; studium a plány týkající se budoucího rozvoje výroby, výrobní účty, jakož i studium týkající se jediné surovin a zařízení továren a zásob surovin.

V podstatě obsahuje tedy americký návrh značný pokrok proti dřívějšímu stanovisku, snaží se odstranit některé dřívější překážky možné dohody a uplatňuje zvláště tyto zásady:

- a) odpovědnost států za výrobu zbraní a válečného materiálu a obchod s nimi,
- b) stejné měřítko pro státy vyrábějící i nevyrábějící,
- d) státní kontrolu na podkladě výrobních, vývozních anebo dovozních povolení a na podkladě publicity,
- e) mezinárodní kontrolu kontroly státní, prováděnou Stálým odzbrojovacím výborem na podkladě publicity a kontroly na místě.

Tyto zásady jsou sice v celém americkém návrhu obsaženy, ale nejsou všude stejným způsobem aplikovány, takže se během jednání vyskytlo dosti připomínek, které chtějí tu neb onu zásadu jasně a všude uplatnit.

2. Jednání výboru pro výrobu zbraní a obchod s nimi.

Výbor pro výrobu zbraní a obchod s nimi byl svolán vzhledem k rozhodnutím předsednictva ze dne 20. listopadu na den 14. února, aby stanovil další postup práce a vyjádřil se o americkém návrhu.

Výbor rozhodl, vzít americký návrh za podklad další práce, probrati jej nejprve ve všeobecné debatě, aby bylo známo stanovisko všech zúčastněných delegací, a pak jej projednati podrobně, podle jednotlivých kapitol a článků.

Jednání se zúčastnili zástupci 22 států, mezi nimi Československo.

Avšak již ve všeobecné debatě doporučovala Anglie podporovaná Itálií vyloučit z amerického návrhu vše, co v něm není nezbytně nutné k dalšímu jednání, a vytknouti za cíl jen jednoduchý úkol, a to:

a) dosáhnout úpravy výroby zbraní a obchodu s nimi jen publicitou,

b) povolit státům nevyrábějícím zvýšení dovozu,

c) zavést takovou politiku, aby nikdo nemohl zvyšovat výzbroj bez vědomí mezinárodního fora,

d) předvídati embargo pro ty, které by zvyšovaly výzbroj zbytečně.

Pokud jde o letectvo, žádala Anglie, aby pro civilní letectvo platila stejná nařízení jako pro letectvo vojenské.

Francie a s ní většina přítomných zástupců podporovala stanovisko vyjádřené v americkém návrhu, a tedy podporovala Ameriku.

Tím vznikly od samého začátku jednání ve výboru dva odlišné směry — americko-francouzský a anglo-italský — které dávaly ráz celému dalšímu jednání a a priori vylučovaly přijetí amerického návrhu na stejném podkladě. Hlavní rozdíl obou směrů byl v nazírání na provádění kontroly: kdežto Anglie chtěla kontrolu jen státní s mezinárodní publicitou, chtěl druhý směr kromě kontroly státní i kontrolu mezinárodní, dokonce prohlídkami na místě, v továrnách.

Po skončení všeobecné debaty byly utvořeny různé podvýbory, které měly probrat americký návrh podrobněji. Byly to: podvýbor výroby, podvýbor obchodu, podvýbor kategorií a podvýbor technický.

a) Podvýbor výroby

projednával jednotlivé články II. kapitoly. Bylo rozhodnuto nejednat zatím o člancích 2—4, které mají všeobecný ráz a pravděpodobně přijdou do čela celého amerického návrhu, a začít článkem 5. Poněvadž se však ukázalo, že podvýbor výroby jako technický nemůže jednat o mnohých otázkách, obsažených v těchto člancích, poněvadž nebyly rozhodnuty výborem po stránce politické, bylo jednáno o jednotlivých člancích jen všeobecně, aniž se mohlo dojít ke konečnému návrhu. Z debaty o těchto člancích se ukázalo, že Anglie a Itálie jsou pro všechna opatření, týkající se výroby soukromé, jsou však proti všemu, co by se dotýkalo výroby státní. Proto učinily výhradu všude tam, kde přišla nějaká připomínka, týkající se výroby státní.

Zajímavé je, že k čl. 7 předložila Amerika nové znění prvních tří odstavců, obsahující požadavek, aby smluvní strany oznamovaly „Stálému

odzbrojovacímu výboru“ jen jméno a místo podniku s vyjmenováním válečného materiálu, jehož výroba je tomuto podniku povolena. Uvážíme-li, že původně žádala Amerika, aby byla oznamována skutečná výrobní kapacita každé továrny, tedy vlastně její výkonnost za mobilisace, a nyní žádá jen vyjmenování materiálu, který je továrně k výrobě povolen, vidíme, že zde šla Amerika zpět, pravděpodobně s tichým souhlasem všech ostatních, poněvadž proti novému návrhu nebylo vůbec námitek.

Je přirozené, že Anglie je zásadně proti oznamování objednávek do ciziny, kdežto Turecko žádalo zasilání všech výkazů výroby, tedy i toho, co je vyrobeno eventuálně na sklad v továrně.

b) Technický podvýbor a podvýbor kategorií
jednal vlastně o obou otázkách zároveň.

Technický podvýbor dostal od výboru k prostudování řadu otázek, které měl projednat a dát k nim návrh na řešení. Ukázalo se však, že většina otázek je neřešitelná v technickém podvýboru zase proto, že tyto otázky nebyly dříve řešeny politicky. A vskutku, jak možno na příklad technicky jednat o tom, co mají obsahovat seznamy objednávek zasílaných do Ženevy, když není vůbec rozhodnuto, mají-li tam býti vůbec zasílány, či ne.

Proto byla vyřešena nejprve otázka kategorií. Bylo dojednáno, co do které kategorie má náležet, jak mají být zachyceny náhradní součástky zbraní, a předložen návrh výboru, který v podstatě obsahuje toto rozdělení zbraní:

I. kategorie:

pušky a karabiny, všechny samočinné zbraně, jejich hlavně a závěry, kanony, houfnice a mozdíře, jejich podstavce, hlavně, brzdy a vratníky; střelivo pro tyto zbraně, granáty, pumy i přístroje umožňující jich vrhání nebo vybuchování, periskopy ponorek, obrněná vozidla a vlaky, jejich brnění.

II. kategorie:

válečné lodi všech druhů, počítaje v to i mateřské lodi letecké a ponorky, jejich zbraně, náboje a munice na palubě, náležející k normální jejich výzbroji.

III. kategorie:

letadla rozmontovaná nebo smontovaná, těžší nebo lehčí než vzduch, která jsou schopna neb určena k námořním nebo pozemním zvědům nebo k vzdušnému boji kulometem anebo dělem, hodící se pro transport nebo vrhání pum; zvláštní děla a letecké kulometry, věže a zvl. podstavce a zařízení k vrhání pum i torped.

IV. kategorie:

zbraně, kterých může být použito jak k cílům vojenským, tak nevojenským, jako

revolvery a pistole, pokud jejich váha přesahuje 630 g a střelivo do nich; palebné zbraně k účelům nevojenským, v kterých lze používat střeliva určeného pro zbraně kategorie I.

V. kategorie:

ostatní letouny, které nenáleží do kategorie III, vrtule, trup, křídla a přistávací zařízení, letecké motory a jejich součástky, a to pístová skříň, písty a válce.

Zajímavé je, že bylo rozhodnuto podchytit kontrolou jen hlavní součástky zbraní, aby kontrolu bylo možno snáze provést; v letectvu do kategorie III byly pojaty jen skutečně letouny k účelům vojenským, všechno ostatní — to je všechno letectvo civilní — podléhá kategorii V. Třebaže celý výbor byl zajedno, že každého letounu civilního lze dnes použít k účelům vojenským, přec nemohl najít vhodnější rozdělení, nechtěl-li brzdit rozvoj letectva civilního. Proto bylo rozhodnuto dát všechno nevojenské letectvo do samostatné kategorie, ale zase každé použití takového letadla k cílům vojenským se tím už klasifikuje jako letadlo vojenské.

Toto rozdělení zbraní na kategorie má velký význam, neboť podle amerického návrhu zbraně obsažené v kategoriích I—III podléhají co nejučinnější kontrole, kdežto kategorie IV—V podléhají jen vývoznímu povolení vlád podle nařízení kapitoly III. Proto byla o rozdělení zbraní na kategorie dlouhá jednání, ale přece bylo rozdělení provedeno účelně.

Tím skončil činnost podvýbor kategorií; podvýbor technický pak na základě toho studoval přidělené otázky, zjistil však, že skoro všechny (až asi na 5) jsou rázu politického, vrátil je proto dříve k řešení výboru.

3. Podvýbor obchodu

pak zahájil jednání o III. kapitole. Rusko přišlo s návrhem, aby do této stati amerického návrhu byla pojata obdobná nařízení o transitu zbraní. Návrh byl přijat, přikázán však k prostudování právnické secei Společnosti národů. Nejvíce připomínek bylo k článkům 8 a 9, které zůstaly nevyřešeny. Stejně tak projednávání článku 16 naráželo na mnohé obtíže. Proto byly tyto otázky nejprve přikázány k prostudování výboru právníků, který byl utvořen z členů států zúčastněných. Ostatní články byly přijaty skoro bez námitek.

4. Projednávání kontroly.

Tím skončil jednání podvýbor obchodu a bylo rozhodnuto pokračovat dále v studiu otázky kontroly. Zde ovšem vyvstala znova různá stanoviska, vytčená již na počátku jednání výboru, ale celkem lze říci, že se za Amerikou seskupily všechny státy ve výboru zúčastněné, vyjma Anglii, Polsko a Itálii. Všechny státy jsou pro kontrolu na podkladě dokladů i na podkladě prohlídek na místě, mimo tyto tři uvedené státy, které kontrolu na místě zavrhují.

Při řešení otázky provádění této kontroly na místě byla většina států pro to, aby tato kontrola byla stálá a pravidelná a aby byla přímo obsažena v konvenci. Článek 26 amerického návrhu říká totiž, že tato kontrola na místě (kterou vysílá „Stálý odzbrojovací výbor“) má být vysílána, což také znamená, že nemusí být vysílána do všech. Aby však se předešla mnohá podezření o nesprávnostech při vyslání, byla přijata změna textu, že vyslání bude pravidelné, a doporučeno, aby, nebude-li toho třeba, byla udělána výjimka. Stačí, když budou kontrolováni výrobci a velcí spotřebitelé. Proti tomu se však ozvaly státy nevyrábějící, poukazující na fakt, že oni budou již dosti postiženi nařízeními o vývozu, dovozu a transitu,

že jejich objednávky budou stále kontrolovány celníky na hranicích a že proto jsou pro to, aby tato pravidelnost byla u všech bez rozdílu.

Abyste bylo dosaženo úplné rovnoprávnosti mezi výrobcí i nevýrobcí, doporučila Francie, aby kontrola na místě byla prováděna jakýmsi krajovými kontrolory, kteří by — asi jako vojenští atašé, žili v místě a dohlíželi podle potřeby na velké továrny vyrábějící důležitý válečný materiál. Tento návrh došel souhlasu většiny. Anglie, Itálie a Polsko jsou proti, Amerika bude ještě tento návrh studovat. Zatím co tyto řádky píšeme, pokračuje studium amerického návrhu.

Z dosavadního jednání však vysvítá, že zatím není naděje na jednotné řešení, neboť dva základní různé směry — anglo-italský a franko-americký — se ještě nepřiblížily tak, aby dohoda byla možná. Je ovšem možné, že vzhledem ke změně nynější mezinárodní situaci politické bude dosaženo jednoty. Ta by pak skutečně byla základním kamenem odzbrojení — předpokládajíc ovšem, že by byla přijata dodatečně i těmi velmocemi, které dnes stojí mimo Společnost národů, t. j. Německem a Japonskem.

Major pěch. Ludvík S t r a š í k:

Boj ve vysokém obilí.

(Podnět k diskusi.)

Proč píší právě o boji v obilí? V našich krajích se vyskytují velké lány obilí, které tvoří rozlehlou vysokou a hustou masku. Je zajímavé, že se v soudobém vojenském písemnictví málo pojednává o boji v prostorech pokrytých vysokým obilím. Proto chci přispět k objasnění tohoto druhu boje, literárně zanedbaného.

Přímou pohnutkou k tomu byl mi zážitek v kurse velitelů oddílů, kde si jeden frekventant velmi pečlivě připravil aplikační cvičení v terénu na téma „Ústup ve volném terénu“ v době, kdy žito právě vyráželo, a cvičení se konalo, kdy žito bylo dva metry vysoké. To bylo překvapení! Neviděl jsem aplikačního cvičení, kde by se řešil tento druh boje. A přece má boj ve vysokém obilí své zvláštnosti a ve skutečnosti se mu nevyhne.

Umíme to? Obilním lánům se v míru vyhýbáme, obcházíme je, aby nebylo škod. A přece budeme musit bojovat i v tomto prostředí.

Kdo se zúčastnil bojů v Mačvě, ví, co znamená a jak obtížný je boj ve velkých kukuřičných polích. Odstranit velké plochy obilí je možné jen za zvláště výhodných podmínek. (Přeschlé žito, dostatek času.)

Většinou nebude těchto příznivých okolností a budeme musit útočit i bránit se ve vysokém obilí, které má sice své výhody, že dokonale maskuje útočníka i obránce, ale i nevýhodu malé přehlednosti, t. j. možnost překvapení a z toho vyplývající potřebu stálé napjaté pozornosti.

Boj v těchto prostorech přímo bičuje nervy útočníka i obránce a klade na oba vysoké požadavky morální. Není to tedy boj lehký.

O b r a n a.

U Srbů osvědčeným způsobem boje ve vysokém obilí bylo lomit frontu tak, aby se útočník dostal do palebných kleští navzájem se podporujících, v jejichž kloubech a špičkách byla kulometná hnízda a flanko-